



Türk Dili ve Edebiyatı DEFTERİM

Şematik Konu Anlatımı
&
Etkinlik Yaprakları



Karekod
Çözümlü



Akıllı Tahta
Uygulamalı



Yazarlar
Kübra YILDIZ
Ali DEMİR
Ebubekir ÇALIOVA

10. SINIF

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

EDİTÖR

Turgut MEŞE

YAZAR

Komisyon

Bütün hakları Giriş Yayınlarına aittir.

Yayıncının izni olmaksızın kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik yollarla ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

1. Baskı: Markaj Yayınları

2. Baskı: Giriş Yayınları

SERTİFİKA NO.

40447

KAPAK TASARIMI

Giriş Yayınları Tasarım Ekibi

SAYFA TASARIMI

Giriş Yayınları Dizgi Ekibi

BASKI VE CİLT

Data Dijital

ANKARA



İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 20 33

WhatsApp: 0505 099 24 84

www.girisyayinlari.com

girisyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: GİRİŞ

▶ EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ	8
▶ TÜRK EDEBİYATININ TARİHİ DÖNEMLERİ	12
▶ TÜRKÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ	15
▶ BÜYÜK HARFLERİN KULLANIMI	20
▶ İKİLEMELERİN YAZIMI	22
▶ PEKİŞTİRMELİ SÖZCÜKLERİN YAZIMI	22
▶ SAYILARIN YAZIMI	26
▶ KISALTMALARIN YAZIMI	26
▶ Kİ'NİN YAZIMI	27
▶ "DE" NİN YAZIMI	28
▶ BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI	29
▶ NOKTA	34
▶ NOKTALI VİRGÜL	34
▶ VİRGÜL	35
▶ İKİ NOKTA	36
▶ ÜNLEM İŞARETİ	36
▶ ÜÇ NOKTA	37
▶ SORU İŞARETİ	38
▶ KISA ÇİZGİ, UZUN ÇİZGİ	42
▶ TIRNAK İŞARETİ, EĞİK ÇİZGİ	43
▶ YAY AYRAÇ, KÖŞELİ AYRAÇ	44
▶ KESME İŞARETİ	45

2. ÜNİTE: HİKÂYE

▶ TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE TÜRÜNÜN GELİŞİMİ	52
▶ HALK HİKÂYELERİ / MODERN HİKÂYE	54
▶ HALK HİKÂYELERİ, MESNEVİLER	55
▶ TANZİMAT VE MİLLİ EDEBİYAT DÖNEMİNDE HİKÂYE	60
▶ MESNEVİLER	62
▶ FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)	66

3. ÜNİTE: ŞİİR

▶ İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ	74
▶ GEÇİŞ DÖNEMİ (11 - 12. YÜZYIL) TÜRK EDEBİYATI	75
▶ İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ, GEÇİŞ DÖNEMİ	76
▶ DİNİ - TASAVVUFİ HALK ŞİİRİ	80
▶ ÂŞIK TARZI HALK ŞİİRİ	81
▶ ANONİM HALK ŞİİRİ	82
▶ ÂŞIK TARZI HALK ŞİİRİ	82
▶ ANONİM HALK ŞİİRİ	83
▶ DİVAN ŞİİRİ	86
▶ İSİM TAMLAMALARI	92

4. ÜNİTE: DESTAN / EFSANE

▶ DESTAN, EFSANE	98
▶ SIFAT TAMLAMALARI	103

5. ÜNİTE: ROMAN

- DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN. 108
- TANZİMAT VE MİLLİ EDEBİYAT
DÖNEMİNDE ROMAN 109
- TANZİMAT VE SERVETİFÜNUN
DÖNEMİNDE ROMAN 110
- CÜMLE ÇEŞİTLERİ. 116

6. ÜNİTE: TİYATRO

- GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU 124
- GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU, MODERN TÜRK
TİYATROSU 128
- MODERN TÜRK TİYATROSU 128

7. ÜNİTE: ANI (HATIRA)

- ANI, ANI TÜRÜNÜN
TÜRK EDEBİYATINDAKİ GELİŞİMİ. 134

8. ÜNİTE: HABER METNİ

- HABER METNİ. 140
- 5N 1K KURALI 141
- HABER METNİ
(TEMEL HABERCİLİK TERİMLERİ). 142

9. ÜNİTE: GEZİ YAZISI

- GEZİ YAZISI TÜRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ 146
- TÜRK EDEBİYATINDA GEZİ YAZISI 146

- CEVAP ANAHTARI 149



ÜNİTE GİRİŞ



TÜRK EDEBİYATININ TARİHİ DÖNEMLERİ

- İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı
- İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı
- Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı



TÜRKLERİN KULLANDIĞI ALFABELER

- Kök Türk Alfabesi
- Uygur Alfabesi
- Arap Alfabesi
- Kiril Alfabesi
- Latin Alfabesi



NOKTALAMA İŞARETLERİ

- Nokta
- Virgül
- Noktalı Virgül
- İki Nokta
- Ünlem İşareti
- Üç Nokta
- Soru İşareti
- Kısa Çizgi
- Uzun Çizgi
- Tırnak İşareti
- Eğik Çizgi
- Köşeli Ayraç
- Yay Ayraç
- Kesme İşareti

EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ

- Edebiyat - Tarih İlişkisi
- Edebiyat - Din İlişkisi



TÜRKÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ

- Eski Türkçe Dönemi
- Orta Türkçe Dönemi



YAZIM KURALLARI

- Büyük Harflerin Kullanımı
- İkillemelerin Yazımı
- Pekiştirmeli Sözcüklerin Yazımı
- Kısaltmaların Yazımı
- Sayıların Yazımı
- "Mi"nin Yazımı
- "De"nin Yazımı
- "Ki"nin Yazımı
- Birleşik Sözcüklerin Yazımı





EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ

- ⇒ Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla güzel, etkili ve belli bir şekil içerisinde anlatılması sanatıdır. Yani edebiyat dile bağlı bir sanattır.
- ⇒ Edebiyat birçok disiplini içinde barındıran bir sanattır. Bu yönüyle kapsam alanı geniştir. Her edebiyat metninin, içinde bulunduğu tarihi dönem ve o dönem içinde var olan dini hayat ile ilişkisi vardır.

Edebiyat - Tarih İlişkisi

- ⇒ Her edebi metnin, içinde bulunduğu tarihi bir dönem vardır ve edebi metinlerin hepsinde bu tarihi dönemlerin izlerini görmek mümkündür.
- ⇒ Bazı edebi metinler bulunduğu dönemin izlerini taşıırken bazıları da konusunu tamamen tarihi gerçeklerden alabilir. Bu tür metinler tarihe ışık tutabilir.
- ⇒ Edebiyat tarihten yararlandığı gibi tarih de edebiyattan yararlanır. Metinlerde tarihi olaylar yeniden yorumlanır.
- ⇒ Tarih öncesi dönemleri aydınlatmada kaynak görevi gören "destanlar, gazavatnameler, seyahatnameler, sefaretnameler, tezkireler" tarih araştırmalarında başvurulacak kaynaklardır. Örneğin bir edebi eser olan Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"si tarihçiler için de önemli bir kaynaktır.
- ⇒ Edebiyat ile tarih arasındaki ilişkinin bir başka yönü de "edebiyat tarihi" alanında yapılan çalışmalardır. Edebiyat tarihi; edebiyatın geçmişini, eserleri, sanatçıları, sanatçıların hangi toplumsal olaylardan etkilendiklerini inceler. Bu bakımdan edebiyat tarihi alanında yapılan çalışmalar, tarih bilimine de kaynak teşkil eder.

Din - Edebiyat İlişkisi

- ⇒ Dile bağlı bir sanat olan edebiyat, başlangıçta dini törenlerde ortaya çıkmıştır. Toplumun en önemli kişileri olarak adlandırılan din adamları (şamanlar), söyledikleri şiirlerle sözlü kültüre, sanata ve edebiyata hayat vermişlerdir.
- ⇒ Toplumsal hayatı ve kültürü etkileyen en önemli öğelerden olan din, edebiyat üzerinde de oldukça etkilidir. Dini açıdan toplumda meydana gelen her türlü değişim sosyal hayatı etkilemekte ve bu, edebiyata da yansımaktadır.
- ⇒ Edebiyat ile din arasındaki ilişkiye İslamiyet'le birlikte Türk kültüründe ve yaşamında meydana gelen değişimler örnek gösterilebilir. İslamiyet'in kabulüyle birlikte dilde meydana gelen değişim, edebi ürünlerde Arapça ve Farsça sözcüklerin kullanılmasını da beraberinde getirmiştir.
- ⇒ Ayrıca Türk edebiyatı dönemlere ayrılırken göz önünde bulundurulmuş ölçütlerden biri de İslamiyet'in kabulüdür. İslamiyet'le birlikte edebiyatımızda "İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı" adında yeni bir dönem başlamıştır.
- ⇒ Edebiyat dinden etkilendiği gibi din de edebiyattan yararlanmıştır. Edebi ürünler vasıtasıyla din insanlara öğretilmeye çalışılmış, bu şekilde dinin yayılma alanı genişlemiştir.

TÜRK EDEBİYATININ TARİHİ DÖNEMLERİ

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı (5 - 11. yy.)

- ⇒ Sözlü Edebiyat Dönemi (... - 8. yy.)
- ⇒ Yazılı Edebiyat Dönemi (8 - 11. yy.)
 - » Göktürk Dönemi
 - » Uygur Dönemi

İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı (11 - 19. yy.)

- ⇒ İlk İslami Ürünler (Geçiş Dönemi) (11 - 13. yy.)
- ⇒ Halk Edebiyatı (13 - 19. yy.)
 - » Anonim Halk Edebiyatı
 - » Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı
 - » Âşık Tarzı Halk Edebiyatı
- ⇒ Divan Edebiyatı (Klasik Edebiyat) (13 - 19. yy.)

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı (1860 - ...)

- ⇒ Tanzimat Edebiyatı (1860 - 1896)
- ⇒ Servetifünun Edebiyatı (1896 - 1901)
- ⇒ Fecriyatı Edebiyatı (1909 - 1911)
- ⇒ Milli Edebiyat (1911 - 1923)
- ⇒ Cumhuriyet Edebiyatı (1923 - ...)

1.
Etkinlik

Edebiyatın Tarih ve Din ile İlişkisi

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yanda verilen sözcüklerden seçerek doldurunuz.

	BOŞLUK DOLDURMA	VERİLEN KELİMELER
1	Sanatsal nitelik taşıyan, insanda estetik zevk uyandıran metinlere denir.	edebiyat tarihi
2	Kemal Tahir'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlattığı Devlet Ana romanına kaynaklık etmiştir.	edebiyat
3	Edebi eserleri, eserleri ortaya koyan sanatçıları ve dönemleri inceleyen bilim dalına denir.	uygarlık (medeniyet)
4	Toplumları etkileyen olayları yer ve zaman göstererek neden - sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalına denir.	edebi metin
5	Toplumların uzun yıllar devam edegelen gelişme aşamaları sonunda ortaya koydukları maddi ve manevi birikimlerin tümüne denir.	kurmaca gerçeklik
6	Dilin en güzel ve etkili biçimde kullanılmasıyla ortaya çıkan güzel sanat dalına denir.	tarih bilimi
7	Tarihi olaylar edebi metinlerde içerisinde ele alınır.	tarih

2.
Etkinlik

Edebiyatın Tarih ve Din ile İlişkisi

Aşağıdaki kutucuklarda tarih bilimine kaynaklık eden eserler verilmiştir. Bu eserlerden hangilerinin yazılı kaynak, hangilerinin ise sözlü kaynak olduklarını bularak kutucuklardaki ilgili yerlere maddeler halinde yazınız.

Efsaneler – Mitler

Biyografiler

Atasözleri

Vakayinameler

Belgeler

Menkıbeler

Seyahatnameler

Destanlar

TARİH BİLİMİNİN YAZILI KAYNAKLARI

TARİH BİLİMİNİN SÖZLÜ KAYNAKLARI



ÜNİTE HİKÂYE



HALK HİKÂYELERİ

- Halk Hikâyelerinde Yapı
- Cenknâmeler



TANZİMAT DÖNEMİ'NDE HİKÂYE



FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)

- İsim - Fiil (Mastar)
- Sıfat - Fiil (Ortaç)
- Zarf - Fiil (Ulaç, Bağ-Fiil)

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

- Dede Korkut Hikâyeleri'nin Şekil ve İçerik Özellikleri
- Dede Korkut Kitabı'ndaki Hikâyeler



MESNEVİLER



MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE HİKÂYE



**DEDE KORKUT HİKÂYELERİ**

- ➔ Destandan halk hikâyesine geçişin ilk örnekleri olan Dede Korkut Hikâyeleri; Müslüman Oğuz boylarının geleneklerini, göreneklerini, iç mücadelelerini, doğaüstü güçlerle ve düşmanlarıyla savaşlarını nazım-nesir karışık bir biçimde anlatan sözlü edebi ürünlerdir.
- ➔ Bu hikâyelerde her ne kadar İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemden (11 - 12. yüzyıl) bahsedilse de İslamiyet öncesi döneme ait pek çok iz bulunmaktadır.
- ➔ Bu eser; eski Türklerin kültürünü, inançlarını, aile hayatını, komşu uluslarla ilişkilerini yansıtmaları bakımından eşsiz bir değere sahiptir.

Hikâyelerde yer alan bazı doğaüstü varlıklar: Azrail, pınar perisi, pınar perisinin oğlu Tepegöz...

Dede Korkut Hikâyeleri'nin Şekil ve İçerik Özellikleri

- ➔ Dede Korkut Hikâyeleri'nin asıl adı "Kitab-ı Dede Korkut Alâ Lisan-ı Taife-i Oğuzân" dır.
- ➔ Bu hikâyeler, destan geleneğinden halk hikâyeciliğine geçişin ilk ürünü kabul edilir.
- ➔ Eserin kim tarafından oluşturulduğu bilinmemektedir. Eserde adı sık sık geçen Dede Korkut, hikâyelerin bilge kişisi ve ortak kahramanıdır.
- ➔ Hikâyelerde Oğuzların komşularıyla ve birbirleriyle yaptıkları mücadeleler, aile ve toplum düzeni, günlük yaşamlarına dair ayrıntılar, devlet yapısı, kahramanlık algısı, inanç ve törelerine dair pek çok bilgiye ulaşılır.
- ➔ Dede Korkut Hikâyeleri Türk dili, kültürü, folkloru, tarihi açısından çok büyük önem taşır.
- ➔ Hikâyelerdeki bazı kahramanlar ve olaylar olağanüstü özellikler taşır.
- ➔ Eser, Oğuz Türkçesiyle yazılmış olup dili son derece sade, akıcı ve güzeldir. Hikâyeler nazım-nesir karışık yazılmıştır.
- ➔ Eser, bir ön söz ile 12 hikâyeden oluşur. (Son dönemlerde bulunan nüshaya göre 13 hikâyeden oluşmaktadır.)
- ➔ Sözlü gelenekten doğan ve 15. yüzyılda yazıya geçirilen bu hikâyelerin Dresden, Vatikan ve Günbed olmak üzere üç nüshası vardır.

Dede Korkut Kitabı'ndaki Hikâyeler

➔ Dirse Han Oğlu Boğaç Han

➔ Duha Koca Oğlu Deli Dumrul

➔ Kazılık Koca Oğlu Yigenek

➔ Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı

➔ Begil Oğlu Emren

➔ Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması

➔ Kam Püre Beg Oğlu Bamsı Beyrek

➔ Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı

➔ Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi

➔ Kazan Beg Oğlu Uruz Beg'in Tutsak Olması

➔ Uşun Koca Oğlu Segrek

➔ Salur Kazan'ın Tutsak Olması

➔ Son dönemlerde bulunan "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" adlı hikâye nüshasıyla (Günbed nüshası) birlikte hikâye sayısı 13'e çıkmıştır.



1.

Etkinlik

Türk Edebiyatında Hikâye Türünün Gelişimi

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yanda karışık olarak verilen sözcüklerden uygun olanlarını getirerek doldurunuz.

	BOŞLUK DOLDURMA	VERİLEN KELİMELER
1 destandan halk hikâyesine geçişin ilk örnekleridir.	hamse
2	Türk edebiyatında modern hikâye tarzının ilk örnekleri verilmiştir.	olağanüstü
3	Konularına göre halk hikâyelerinden biri de dir.	mesnevi
4	Divan edebiyatında beş mesnevinin bir araya gelmesiyle oluşturulan eserlere denir.	cenknâme
5	Gerçek veya gerçeğe yakın olayların nazım-nesir karışık olarak anlatıldığı sözlü edebi ürünlere denir.	Anton Çehov
6	Millî Edebiyat Dönemi yazarları, hikâyelerini tarzında yazmışlar.	Dede Korkut
7	Durum hikâyesinin dünya edebiyatındaki temsilcisi dur.	Letaifi Rivâyat
8	Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki bazı kahramanlar ve olaylar özel-likler taşır.	Tanzimat Dönemi'nde
9	Dede Korkut Hikâyelerinde adı sık sık geçen hikâyelerin bilge kişisi ve ortak kahramanıdır.	halk hikâyeleri
10	Dinî destansı hikâye özelliğini gösteren eserlere denir.	Dede Korkut Hikâyeleri
11	Halk hikâyelerinde olaylar duygular ise an-latılır.	Küçük Şeyler
12	Türk edebiyatında olay hikâyeciliğinin öncülerinden biri de dir.	nazımla - nesirle
13	Türk edebiyatının Batılı tarzdaki ilk hikâye örneği Samipaşazâde Sezai'nin yazdığı adlı eseridir.	aşk hikâyeleri
14	Türk edebiyatının ilk hikâye örneği Ahmet Mithat Efendi'nin yazmış olduğu adlı eseridir.	Ömer Seyfettin
15	Divan Edebiyatı Dönemi'nde bugünkü roman ve hikâyenin yerini tutan ve beyitler halinde yazılan nazım biçimine denir.	Maupassant (Olay Hikâyeciliği)

3.

ÜNİTE ŞİİR



GEÇİŞ DÖNEMİ (11-12. YÜZYIL) TÜRK EDEBİYATI

- Kutadgu Bilig (Mutluluk Veren Bilgi)
- Dîvânu Lugâti't-Türk
- Atabetü'l Hakayık (Hakikatlerin Eşiği)
- Divân-ı Hikmet



DİVAN ŞİİRİ

- Gazel
- Kaside
- Şarkı
- Rubai
- Tuyuğ
- Müstezat
- Murabba
- Terkibibent
- Terciibent
- Kıt'a

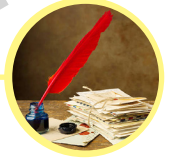
İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ

- İslamiyet Öncesi Döneme Ait Nazım Türleri



HALK ŞİİRİ

- Dini-Tasavvufi Halk Şiiri (Tekke Şiiri)
- Anonim Halk Şiiri
- Âşık Tarzı Halk Şiiri



İSİM (AD) TAMLAMALARI

- Belirtili İsim Tamlaması
- Belirtisiz İsim Tamlaması
- Zincirleme İsim Tamlaması





İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ

- ⇒ Şiir dili, yabancı etkilerden oldukça uzaktır. Yerlilik ve millilik bu dönemin en belirgin özelliğidir.
- ⇒ Şiirler genellikle sözlü anlatım geleneğiyle varlığını sürdüren anonim ürünlerdir.
- ⇒ Türk şiirinin biçimsel özellikleri bu dönemde belirginleşir. Hece ölçüsü, dörtlük birimi, yarım uyak ve redif kullanılmıştır.
- ⇒ Şiir ve edebiyat, müzikle iç içedir. Şiirler genellikle kopuz eşliğinde söylenir.
- ⇒ Savaş, mücadele, kahramanlık, yurt sevgisi ve doğanın çetin koşulları şiirin başlıca temaları arasındadır.
- ⇒ Bu dönemde şairlere “Şaman, baksı, oyun, ozan, kam” adı verilmiştir.

İslamiyet Öncesi Dönem'e Ait Nazım Türleri

- ⇒ Aşk, yiğitlik, doğa sevgisi konuları işlenmiştir.
- ⇒ Şölenlerde kopuz eşliğinde söylenen şiirlerdir.
- ⇒ 7'li, 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle söylenir.
- ⇒ Kafiye şeması “aaab cccb dddb”dir.
- ⇒ Genellikle yarım kafiye kullanılır.
- ⇒ Sade ve anlaşılır bir dille yazılır.

Nazım Türü

KOŞUK

Örnek:	Günümüz Türkçesiyle:
Üdiğ mini komıttı	Aşk beni çoşturdu
Sakinç manga yamıttı	Dert bende toplandı
Könglüm angar emitti	Gönlüm o güzele meylettı
Yüzüm mening sargarur	Yüzüm o yüzden sararıyor

NOT

- ⇒ Koşuklar içerik ve söyleyiş özelliği bakımından halk şiirinde koşmaya, divan şiirinde ise gazele benzer.

- ⇒ Yuğ adı verilen cenaze törenlerinde söylenir.
- ⇒ Ölen kişinin faziletlerini, yiğitliğini dile getirir.
- ⇒ 7'li hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimiyle söylenir.
- ⇒ Kafiye şeması koşukla aynıdır (aaab cccb ...).
- ⇒ Sade ve anlaşılır bir dil kullanılır.
- ⇒ Genellikle yarım kafiye kullanılır.

Nazım Türü

SAGU

Örnek:	Günümüz Türkçesiyle:
Erdi aşın taturgan,	Konuk doyuran idi,
Yavlak yağig katargan,	Düşman püskürten idi,
Boynın tutup kadirgan,	Boynun tutup kıran idi,
Bastı ölüm aqtaru	Ölüm bastı, yere çaldı.

NOT

- ⇒ Saguların divan şiirindeki karşılığı mersiye, halk şiirindeki karşılığı ise ağıttır.

Nazım Türü

SAV

- ⇒ Bir düşüncüyü, bir deneyimi, bir öğüdüyü en az sözcükle kısaca anlatan kalıplaşmış ifadelerdir.
- ⇒ İslamiyet Öncesi Dönem'de atasözünün karşılığı olan sözlere sav denmektedir.

Nazım Türü

DESTAN

- ⇒ Milletlerin hayatını derinden etkileyen olayların (savaş, doğal afetler, göçler...) çoğunlukla manzum şekilde anlatıldığı edebi ürünlere destan denir.
- ⇒ Destanlar sözlü anlatım geleneği çerçevesinde oluşmuş anonim edebi ürünlerdir.

- ⇒ İslamiyet'in kabulünden önceki Türk şiiriyle ilgili bilgi veren en önemli kaynaklardan biri şüphesiz Kaşgarlı Mahmut'un 11. yüzyılda yazdığı Divānu Lugâti't-Türk adlı eseridir.
- ⇒ Bu eser her ne kadar İslamiyet'in kabulünden sonra yazılsa da Kaşgarlı Mahmut hemen hemen bütün Türk boylarını gezerrek sözlü gelenekte yaşayan ve İslamiyet Öncesi Dönem'i yansıtan birçok şiiri derlemiş ve bu şiirlere eserinde yer vermiştir.



1.

Etkinlik

İslamiyet Öncesi Türk Şiiri

Aşağıda İslamiyet Öncesi Sözlü Dönem'e ait iki şiir örneği verilmiştir. Kutucuklarda yer alan bilgilerden ve şiir içeriklerinden hareketle her iki şiiri karşılaştırarak ilgili bölüme şiirlerin özelliklerini örnekteki gibi yazınız.

Yuğ adı verilen cenaze törenlerinde söylenir.

Lirik ve epik şiir özelliklerini taşır.

Aşk, yiğitlik, doğa sevgisi konuları işlenir.

Sözlü Dönem'e ait şiirlerdir.

Şiir dili yabancı dillerin etkilerinden uzaktır.

Lirik, epik ve pastoral özellikteki şiirlerdir.

Dörtlük nazım birimi kullanılmıştır.

Ölen kişinin kahramanlık ve başarıları, hayattayken yaptığı iyilikler anlatılır.

Genellikle yarım kafiye ve düz kafiye düzeni kullanılmıştır.

Halk edebiyatında ağıt, divan edebiyatında mersiye ile benzerlik gösterir.

Sığır törenlerinde ve şölen denilen ziyafet törenlerinde söylenmiştir.

Halk edebiyatında güzelleme ve koçaklama, divan edebiyatında gazel ile benzerdir.

SAGU



Alp Er Tunga öldi mü?
İsiz ajun kaldı mu?
Ödlek oçin aldı mu?
Emdi yürek yırtılır.

Ödlek küni tavratur
Yalnguk küçin kevreter
Erdin ajun sevretür
Kaçsa takı ertilür

Ögreyüki mundag ok
Munda adın tıldag ok
Atsa ajun ugrap ok
Taglar başı kertilür

1- Yuğ adı verilen cenaze törenlerinde söylenir.

KOŞUK



Yay yarupan ergüzi
Aktı akın munduzu
Tugdı yaruk yulduzı
Tıngla sözüm külgüsüz

Agdı bulıt kükreyü
Yagmur tolı sekriyü
Kalık anı ügriyü
Kaça barır belgüsüz

Türlüg çeçek yarıldı
Barçın yadım kerildi
Uçmak yeri körüldi
Tumlug yana kelgesüz



ÜNİTE

DESTAN / EFSANE



EFSANE

- Efsanelerin Özellikleri



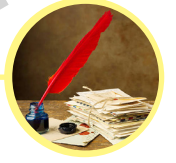
SIFAT TAMLAMALARI

DESTAN

- Doğal Destan
- Yapma Destan
- İslamiyet'ten Önceki ve Sonraki Türk Destanları



EFSANE VE DESTAN ARASINDAKİ FARKLAR



GİRİŞ YAYINLARI



DESTAN

- ➔ Milletlerin hayatında büyük yankılar uyandırmış tarihi, toplumsal (savaş, göç, işgal) veya doğal (yangın, salgın hastalık, sel, deprem) olayların anlatıldığı, olağanüstülüklerle süslenmiş uzun manzum eserlere destan denir.
- ➔ Destanlar milletlerin çok eski dönemleri ile ilgili bilgi veren metinlerdir ve bu metinlere mit ve mitolojiler kaynaklık eder.
 - **Mit**; tarih öncesi dönemlerle ilgili tanrı, yarı tanrı, tanrıça ve kahramanların yaşamlarını, maceralarını anlatan ve bunu anlatırken de toplumun inanç ve eğilimlerini yansıtan ürünlerdir.
 - **Mitoloji**; mitsel ürünleri bir bütün olarak sistemli bir şekilde inceleyen bilim dalıdır.
- ➔ Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma (yapay) destan olmak üzere ikiye ayrılır.

Doğal Destan

- ➔ Milletlerin hayatında derin izler bırakan bir olayın, sözlü geleneğe olgunlaştıktan ve yayıldıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesi ve destan şeklinde ifade edilmesiyle oluşan destanlardır.
- ➔ Doğal destanlar doğuş (çekirdek), yayılma ve derleme olmak üzere üç aşamadan oluşur.

Doğuş (Çekirdek): Destanların doğuş aşamasında milletin hayatında derin izler bırakan bir olay (savaş, göç, işgal, deprem, kıtlık...) yaşanır.

Yayılma: Doğuş aşamasında ortaya çıkan olay, yayılma aşamasında halk arasında sözlü bir şekilde ve abartılıp olağanüstülükler katılarak dilden dile yayılır.

Derleme: Bu aşamada sözlü geleneğe yaşayan destanı, güçlü bir şair bir bütün hâlinde derleyip manzum olarak yazıya geçirir.

Doğal Destanların Özellikleri

- ➔ Halkın ortak malı olan anonim ürünlerdir. Evrensellik değil, ulusallık ön plandadır. Her destan ait olduğu milletin kültüründen izler taşır.
- ➔ Milletlerin hayatını derinden etkileyen önemli olayları konu edinir. Anlatılan olayların geçtiği zaman ve mekân bilinmemektedir.
- ➔ Oldukça uzun edebi ürünlerdir. Sözlü geleneğe dilden dile yayılır. Ortaya çıkışı itibarıyla manzum ürünlerdir. Ancak zamanla manzum olma özelliğini kaybederek nesir hâline gelmiştir.
- ➔ Olağan olay ve kahramanların dışında olağanüstü özellik gösteren olay ve kahramanlar da vardır. Kahramanlar seçkin (kral, han, hakan...) kişilerdir ve toplumda lider-kurtarıcı rolündedir.

Dünya Edebiyatındaki Doğal Destanlar

Destanın Adı	Ait Olduğu Millet/Devlet
İlyada ve Odyssea	Yunanistan
Şehname (Firdevsi)	İran
Kalevala (Lönnört)	Finlandiya
Şinto	Japon
Mahabharata ve Ramayana	Hindistan
Chanson de Roland	Fransız
La Cid	İspanyol
Beowulf	İngiliz
Gilgamiş	Sümer
İgor	Rus
Nibelungen (Wagner)	Alman

Yapma Destan

- ➔ Yapay destan; toplumu etkileyen herhangi bir olayın bir şair tarafından doğal destan gibi söylenmesiyle oluşan destanlardır.
- ➔ Bu destanlarda anlatılan olay, genellikle yakın döneme ait önemli bir olaydır. Yapay destanların yazarı bellidir.

Dünya Edebiyatındaki Yapma Destanlar

Destanın Adı	Destanın Yazarı / Milleti
Aeneis	Vergilius (Latin)
Çılgın Orlando	Ariosto (İtalyan)
Kurtarılmış Kudüs	Tasso (İtalyan)
Kaybolmuş Cennet	Milton (İngiliz)
İlahi Komedy	Dante (İtalyan)
Çanakkale Şehitlerine	Mehmet Akif Ersoy (Türk)
Atatürk Kurtuluş Savaşında	Cahit Külebi (Türk)



1.

Etkinlik

Destan, Efsane

Aşağıda efsane ve destandan alınmış birer metin verilmiştir. Kutucuklarda yer alan bilgilerden ve metin içeriklerinden hareketle her iki türü karşılaştırarak ilgili bölüme türlerin özelliklerini örnekteki gibi yazınız.

Milletlerin hayatlarını derinden etkileyen olaylar işlenir.

Anonimdir.

Belli bir yöreye aittir.

Düzyazı şeklinde oluşturulmuştur.

Ait olduğu milletin tarihinden izler taşır.

Düzyazı veya şiir şeklinde oluşturulmuştur.

Üslup kaygısı güdülmaz.

Anonim olmakla birlikte bir yazar tarafından oluşturulanları da vardır.

Yaşanılan coğrafyada önemli görülen olay, kişi ve mekânın kutsallaştırılması sonucu ortaya çıkmış.

Gerçek kişi ve mekânaya dayandırılan hayali olaylar vardır.

Olağan olay ve kişilerle olağanüstü olay ve kişiler iç içedir.

Sonradan yazıya geçildiği veya bir yazar tarafından oluşturulduğu için üslup kaygısı var.

Ergenekon Destanı

(...)

İl Han'ın oğulları çoktu. Savaşta hepsi öldü. Kayan adlı bir küçük oğlu vardı. O yıl evlendirmişti. İl Han'ın Tuzuz adlı bir de yeğeni vardı. Bu ikisi bir yerdeki kişilerin eline düşmüşlerdi. On gün olduktan sonra bir gece ikisi kadınlarıyla birlikte atlanıp kaçtılar. Yurda geldiler. Düşmandan kaçıp gelen dört maldan (deve, at, öküz, koyun) çok buldular. Eğer, ile varalım desek; dört taraftaki illerin hepsi bize düşman. İyisi odur ki dağların içinde insan yolu düşmez bir yer izleyip (oturalım) deyip dağa doğru sürülerini sürüp gittiler. (Geldikleri yoldan başka yolu olmayan bir yere vardılar.) O da öyle bir yoldu ki bir deve, bir at bin güçlülükle yürürdü; eğer ayağını yanlış bassa parça parça olurdu. (Vardıkları yerde akarsular, çeşmeler, türlü otlar, meyveli ağaçlar, türlü türlü avlar vardı.

Bingöller ve Kuş Gölü Efsanesi

Bingöl dağlarına ava giden bir avcı, uzun takipten sonra istediği gibi bir kuş vurur. Taze avını hemen yemek niyetinde olan avcı, kuşu yakındaki bir gölün suyunda temizlemek ister. Tüylerini yolduğu kuşu gölün suyu ile yıkamaya başlar. Kuşun cansız olduğunu bildiği için de fazla sıkı tutmaz. Fakat daha kuşu suya daldırır daldırmaz kuş canlanıp elinden uçup gider. Hadise karşısında şaşırان avcı; bu gölün, öteden beri içtiği hayat suyu ile dolu olduğunu anlar. Fakat göl, bu sırrı anlaşılınca bin parçaya bölünür; her bir göl ayrı bir özellik taşımaya başlar. Avcının kuşu elinden kaçırdığı yerdeki gölün adı da Kuş Gölü olarak bilinir. Bugün, hangi gölün hayat suyu ile dolu olduğu bilinmemektedir.

DESTAN

1. *Ait olduğu milletin tarihinden izler taşır.*

2.

3.

4.

5.

6.

EFSANE

1.

2.

3.

4.

5.

6.



ÜNİTE ROMAN



DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN



SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE ROMAN

- Realizm Akımı



CÜMLE ÇEŞİTLERİ

- Yüklemın Türüne Göre Cümleler
- Yüklemın Yerine Göre Cümleler
- Anlamlarına Göre Cümleler
- Yapılarına Göre Cümleler

ROMAN



TANZİMAT DÖNEMİ'NDE ROMAN

- Tanzimat Dönemi'nde Roman Türünde İlkler
- Romantizm Akımı



MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE ROMAN

- Kurtuluş Savaşı'nın İşlendiği Romanlar





ROMAN

- ➔ Genellikle insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olay ya da olguyu, insan ilişkilerini ve değişik insanlık durumlarını yansıtmayı amaçlayan düzyazı türüne "roman" denir.
- ➔ Uzun anlatıma dayalı edebi türlerden biri olan roman; olayları yer, zaman ve şahıs kadrosu bütünlüğü ve uyumu içinde anlatır. Okuyucuyu çekebilecek nitelikte merak unsurları içerir.

Dünya Edebiyatında Roman

- ➔ Roman, sözlü edebi ürünlerden olan destanın Avrupa'da yaşadığı değişimin ve gelişimin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sanayileşmeyle birlikte toplumun yaşadığı değişim romanlara konu olmuştur.
- ➔ Roman türünün ilk örneklerini XV. yüzyılda Fransız yazar **Rebelais** vermiştir. Ancak **modern romanın ilk örneği İspanyol yazar Cervantes'in XVI. yüzyılın sonlarına doğru yazdığı Don Kişot** adlı eseridir.
- ➔ Klasik akım (klasisizm) temsilcisi olan **Madame de La Fayette** 17. yüzyılda "**Princesse De Cleves**" adlı eserini yazmıştır. Bu eser psikolojik romanın ilk örneği kabul edilmektedir.
- ➔ XVIII. yüzyılda İngiltere'de **Daniel Defoe** "**Robinson Crusoe**", **Jonathan Swift** "**Guliver'in Gezileri**" adlı eserleriyle roman türünü örneklemiştir. Bu yüzyıldan itibaren roman türü çok hızlı bir şekilde gelişmiş ve çok başarılı eserler kaleme alınmıştır.
- ➔ Roman, bir tür olarak karakteristik özelliklerini romantizm ve realizm akımları sayesinde XIX. yüzyılda kazanmıştır.
- ➔ Victor Hugo'nun "**Sefiller**", Tolstoy'un "**Savaş ve Barış**", Dostoyevski'nin "**Suç ve Ceza**", Turgenev'in "**Babalar ve Oğullar**", Flaubert'in "**Madam Bovary**", Balzac'ın "**Vadideki Zambak**" adlı eserleri XIX. yüzyılda roman türünün başarılı örneklerinden bazılarıdır.
- ➔ 20. yüzyılda ise sosyal ve teknolojik anlamda yaşanan birçok gelişme romana da yansımıştır. Bu dönem romancıları arasında Amerikan edebiyatından **John Steinbeck**, **Ernest Hemingway**; Alman edebiyatından **Thomas Mann**, **Erich Maria Remarque**; Fransız edebiyatından **Andre Maurois**, **Jean Paul Sartre**, **Albert Camus** sayılabilir.

Romantizmin Öncü İsimleri

Alman edebiyatından **Goethe**; Fransız edebiyatından **Victor Hugo**, **Chateaubriand** ve Rus edebiyatından **Puşkin**

Realizmin Öncü İsimleri

Fransız edebiyatında **Balzac**, **Flaubert**, **Stendhal**; Rus edebiyatında **Dostoyevski**, **Tolstoy**, **Turgenev**; İngiliz edebiyatında **Charles Dickens**

Tanzimat Dönemi'nde Roman

- ➔ 19. yüzyılda Tanzimat'la birlikte başlayan Batılılaşma sürecinin bir parçası olarak roman türü edebiyatımıza girmiştir.
- ➔ Roman öncelikle çeviri yoluyla örneklendirilmiş, daha sonra da Batılı klasik eserlerin taklidi yoluyla eserler yazılmıştır.
- ➔ Genellikle geleneksel anlatı türleri ile modern romanın özellikleri bir arada bulunmaktadır.
- ➔ Romanların konusu daha çok tarihten ve günlük hayattan alınmış, duygusal ve acıklı konular üzerinde durulmuştur.
- ➔ Bireyi eğitme ve toplumu düzeltme amacı gözetilmiş; bunun için de siyaset, din, ahlak ve felsefeyle ilgili düşünce ve bilgiler dolaylı olarak okuyucuya aktarılmıştır.
- ➔ Romanlarda tesadüflere çok fazla yer verilmiştir. Verilen eserler roman tekniği bakımından kusurlu eserlerdir.
- ➔ Kahramanlar çoğu zaman tek yönlüdür. İyiler tamamen iyi, kötüler de tamamen kötüdür.
- ➔ Yazarlar olayın akışını kesip okuyucuya bilgi vermişlerdir. Bu da roman tekniğinde bir kusur olarak nitelendirilmiştir.
- ➔ Yanlış Batılılaşma, kölelik ve cariyelik, zorla yapılan evliliklerin doğurduğu olumsuz sonuçlar, tutsaklık, kadın-erkek ilişkileri ve aşık olma bu dönem romanlarının temel konularıdır. Romanlarda mekân İstanbul'dur.
- ➔ Yazarlar üzerinde başlangıçta **romantizm**, daha sonraları ise **realizm** akımı etkili olmuştur.



1.

Etkinlik

Dünya Edebiyatında Roman

Aşağıdaki kutucuklarda yer alan eserleri, yazarlarıyla eşleştirerek örnekteki gibi yazınız.

Don Kişot

Sefiller

Robinson Crusoe

Anna Karenina

Veba

Karamazov Kardeşler

Goriot Baba

Çanlar Kimin İçin Çalıyor

Oliver Twist

Gazap Üzümleri

Babalar ve Oğullar

Madam Bovary

Victor Hugo

Dostoyevski

Tolstoy

1. Sefiller

5.

9.

Turgenyev

Balzac

Flaubert

2.

6.

10.

Daniel Defoe

Cervantes

Ernest Hemingway

3.

7.

11.

John Steinbeck

Albert Camus

Charles Dickens

4.

8.

12.

2.

Etkinlik

Dünya Edebiyatında Roman

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yanda verilenlerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.

	ÖZELLİKLER	ÖRNEKLER
1	Realizm akımı akımına tepki olarak doğmuştur.	romantizm
2	Romantizm akımı akımına tepki olarak doğmuştur.	Amerikan
3	John Steinbeck, Jack London, Ernest Hemingway edebiyatının önde gelen isimlerindedir.	Fransız
4	Rus edebiyatından Turgenyev, Tolstoy, Dostoyevski; İngiliz edebiyatından Charles Dickens akımının önemli temsilcilerindedir.	realizm
5	Voltaire, Alexandre Dumas, Stendhal, Balzac, Guy de Maupassant, Emile Zola, Victor Hugo, Gustave Flaubert edebiyatının romancılarındandır.	klasisizm



ÜNİTE TİYATRO



MODERN TÜRK TİYATROSU

- Geleneksel Türk Tiyatrosu ile Modern Türk Tiyatrosu Arasındaki Farklar

GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU

- Karagöz (Gölge Oyunu)
- Orta Oyunu



GİRİŞ YAYINLARI



GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU

- ➔ Geleneksel Türk tiyatrosu olarak adlandırdığımız oyunlar, Türk halk kültürünün en eski oyun geleneğinden günümüze kadar gelen oyunları (*Karagöz, orta oyunu, köy seyirlik oyunları, meddahlık*) kapsar.
- ➔ Geleneksel Türk tiyatrosu türleri yazılı bir metne dayanmaz. Bu oyunlarda modern anlamda olmasa da basit düzeyde sahne, dekor, kostüm gibi unsurların varlığından söz edilebilir.
- ➔ Sözlü geleneğe ait edebi ürünlerdir ve usta-çırak ilişkisiyle nesilden nesile aktarılmıştır. Bu oyunlarda müzik, şarkı ve oyun iç içedir.
- ➔ Oyuncular, oyunun gidişine göre belli yerlerde söylenmesi gereken kalıp sözler dışında o anda akıllarına geleni söyleyebilirler (tuluat - doğaçlama - irticalen). Güldürü ögesi genellikle taklit, yanlış anlama ve söz ustalığına dayanmaktadır.
- ➔ Osmanlı Devleti zamanında tiyatro sözcüğü yerine “*temaşa*” sözcüğü kullanılmıştır.

Karagöz (Gölge Oyunu)

- ➔ Deriden yapılmış tasvir adı verilen şekillerin, arkadan ışıktandırılmış beyaz bir perdeye yansıtılması yoluyla oynatılan geleneksel Türk tiyatrosu türüdür.
- ➔ Gölge oyununun kökeni ile ilgili görüşler incelendiğinde Karagöz'ün Türk kültüründen doğup dünyaya yayıldığı yönünde görüşler olmakla birlikte, diğer kültürlerden (Mısır, Çin, İran) Türk kültürüne geçtiği yönünde görüşler de vardır. Ancak bu görüşlerin hiçbiri kesin değildir.
- ➔ Karagöz oyunu, başta konuşmadaki taklit yeteneği ve el mahareti olmak üzere birçok yeteneğe sahip “*hayali, hayalbaz*” adı verilen kişilerce oynatılır.
- ➔ Hayalinin yardımcısına *yardak* adı verilir.
- ➔ Karagöz oyununun hem başında hem de sonunda müzikten yararlanır.
- ➔ Karagöz oyununun piri ve yaratıcısı *Şeyh Küşteri* sayılmıştır. Bundan dolayı Karagöz oyununun oynatıldığı perdeye *Küşteri Meydanı* da denir.
- ➔ *Hacivat*; biraz öğrenim görmüş, bilgiç geçinen, gösteriş meraklısı, yarı aydın insan tipini temsil eder. *Karagöz* ise öğrenim görmemiş fakat zeki, nüktedan (şakacı) bir kişiliğe sahiptir.
- ➔ Oyun, Hacivat'ın söylediklerini Karagöz'ün yanlış anlamasından doğan çatışma üzerine kurulmuştur.
- ➔ Usta-çırak geleneği içinde yüzyıllarca gelişimini sürdürmüş ve nesilden nesile aktarılmıştır.
- ➔ Bu oyunlar, Ramazan ayında kahvehanelerde; düğün, sünnet, doğum gibi törenler dolayısıyla ev, saray ve konaklarda düzenlenen şenliklerde oynatılmıştır.

Karagöz Oyununun Oyuncuları

Gölge oyununda *Karagöz* ve *Hacivat* dışında;

Zenne (kadın karakter), *Çelebi* (mirasyedi), *Tiryaki* (konuşmada uyuklayan tip), *Beberuhi* (cüce, yaygaracı), *Tuzsuz Deli Bekir* (sarhoş, zorba), *Ermeni* (kuyumcu), *Laz* (kayıkçı), *Bolulu* (aşçı), *Rumelili* (pehlivan), *Kastamonulu* (oduncu, bekçi) gibi tipler de yer alır.

Karagöz Oyununun Bölümleri

Mukaddime (Giris): Oyunun başlangıç bölümüdür. Hacivat müzik eşliğinde bir semai okuyarak perdeye girer; “Of, hay Hak” diyerek perde gazelini söyler, dua ederek Karagöz'ü çağırır. Karagöz, Hacivat'ın çıkardığı gürültüye kızar, perdeye gelir, kavgaya ederler.

Muhavere (Söylesme): Karagöz ile Hacivat arasındaki karşılıklı konuşmalara dayanır. Nükte ve cinaslara dayalı bu bölüm; Karagöz'ün, Hacivat'ın sözlerini yanlış anlaması ve bunlara gülünç anlamlar vermesiyle oluşur.

Fasıl: Asıl oyunun başladığı, oyuna diğer tiplerin de katıldığı bölümdür. Oyuna genellikle, bu bölümde işlenen konuya göre isim verilir.

Bitiş: Oyunun son bölümüdür. Hacivat ile Karagöz'ün kısa bir konuşmanın ardından kavgaya ettikleri bölümdür. Hacivat; “Yıktın perdeyi eyledin virân / Varayım sahibine haber vereyim hemân” diyerek perdeden ayrılır. Karagöz de “Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola!” diyerek oyunu bitirir.



1.

Etkinlik

Tiyatro [Geleneksel Türk Tiyatrosu]

Aşağıdaki görsellerin geleneksel Türk tiyatrosundan hangilerine ait olduklarını bularak altlarındaki boşluğa yazınız.



1.



2.



3.



4.

2.

Etkinlik

Tiyatro [Geleneksel Türk Tiyatrosu]

Karagöz oyununun asıl kahramanlarının özelliklerinden yola çıkarak aşağıdaki konuşmaları kimlerin yaptığını bularak cümle başındaki boşluklara yazınız.

1.

Hanım turşu kurdu. Turşular bir olmuş.

2.

Hanım tarla kurdu. Kuş mu olmuş?

3.

Canım ne kurdu, ne kuşu?

4.

Kurt Bozkurt, kuş Zümrüdü Anka Kuşu.

5.

Hanım turşu kurdu. Turşular olmuş, dedim.

6.

Hani masalda Bozkurtlar, Zümrüdü Anka Kuşu'nu tepelemiş.

7.

Eee.



ÜNİTE ANI (HATIRA)



ANI TÜRÜNÜN TÜRK EDEBİYATINDAKİ GELİŞİMİ

- Tanzimat Dönemi'nde Anı
- Servetifünun Dönemi'nde Anı
- Cumhuriyet Dönemi'nde Anı

ANI (HATIRA)

- Anların Özellikleri



GİRİŞ YAYINLARI

**ANI (HATIRA)**

- Bir kimsenin; kendi hayatının bir kesitini ya da yaşadığı çevrede şahit olduğu olayları edebi değer taşıyan bir dille, üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra anlattığı yazılara **anı** (**hatıra**) denir.
- Anılar öğretici metinlerdir ve bu metinler kaleme alınırken mektup, fotoğraf, günlük gibi belgelerden de yararlanılabilir. Bu özelliğiyle anıların tarihe ışık tuttuğu da söylenebilir.
- Kültür tarihinin ve edebiyatın zengin kaynaklarından olan anılar, pek çok edebi türe etki ettiği gibi hikâye ve romanlara da malzeme sunmuştur.
- Dünya edebiyatında XVII. yüzyılda Antoine Hamilton'un (Anton Hemilton) "Gramont Kontu'nun Anıları", Daniel Defoe'nun (Denyl Döfo) "Bir Atlının Anıları" adlı eserleri roman biçiminde yazılmış ilk anı örnekleridir.
- Türk edebiyatında da Ömer Seyfettin'in "Kaşağı" ve "İlk Namaz" adlı hikâyeleri, Orhan Kemal'in "Sağ İç" adlı hikâyesi; Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" adlı romanı anılardan yararlanılarak kaleme alınan eserlerdir.

Yazılı anlamda bilinen ilk anı örneği, milattan önce dördüncü yüzyılda Yunan tarihçi **Ksenophon'un** (**Ksenophon**) yazdığı "**Anabasis**" adlı eserdir.

Anıların Özellikleri

- Anılar yaşamakta olanı değil yaşanmış olanı konu edinir.
- Öğreticilik amaçlandığı için açık, sade ve anlaşılır bir dil kullanılır.
- İnsanın tanınma, unutulmaya karşı bir önlem alma, unutamadığı anları paylaşarak yaşatma, ardında iz bırakma, ders alma-verme vb. gereksinimlerinden doğmuştur.
- Olaylar objektif, tarafsız bir yaklaşımla yansıtılır. Ancak bazı anılarda objektifliğin kaybolduğu, izlenime dayalı yorumların yer aldığı görülür.
- Olayların anlatımında kronolojik bir sıra takip edilir.
- Açıklayıcı, öyküleyici ve betimleyici anlatımlardan yararlanır.
- Anılar hem bireysel hem de sosyal olaylarla ilgili bilgi veren metinlerdir.

TÜRK EDEBİYATINDA ANI

- Türk edebiyatında 8. yüzyıla ait "Göktürk Yazıtları" (Türk edebiyatının ilk yazılı belgeleri) anı türünün özelliklerini taşımakla birlikte 16. yüzyılda Hindistan'da bir imparatorluk kuran Babür Şah'ın yazdığı "Babürname" adlı eser bu türün edebiyatımızdaki ilk örneği kabul edilir.
- 17. yüzyılda Ebul Gazi Bahadır Han'ın yazdığı "Şecere-i Türki" adlı eser ile Katip Çelebi ve Naimân'ın birçok eseri bu türün özelliklerini taşıyan eserlerdir.
- Ayrıca "vakayinameler, gazavatnameler, sefaretnameler, menakıbnameler, seyahatnameler" de anı türünün örnekleri arasında gösterilebilir.
- Tanzimat Dönemi'nde de bu türün diğer türlerle iç içe verildiği görülmektedir.
- Anı türünün Batılı anlamda ilk örnekleri Servetifünun Dönemi'nde verilmiştir.

Anı Türünün İç İçe Olduğu Diğer Türler

vakayinameler

sefaretnameler

seyahatnameler

gazavatnameler

menakıbnameler

roman

hikâye



1.

Etkinlik

Anı, Anı Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi

Aşağıda yer alan bilgilerin karşısındaki kutucuklara doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

- 1 Anılardaki olayların anlatımında kronolojik sıra takip edilir.
- 2 Anılar öznel anlatımlı yazılar olduğu için tarihi kaynaklardan sayılmaz.
- 3 Orhan Kemal'in "Sağ İç" hikâyesi anı türünden yararlanılarak oluşturulmuştur.
- 4 Anılarda öyküleyici, betimleyici ve açıklayıcı anlatım türlerinden yararlanır.
- 5 Vakayinameler, gazavatnameler, sefaretnameler anı türünün örnekleri arasında gösterilir.
- 6 Bir kimsenin başından geçen olayları günü gününe not etmesinden oluşan olaylara anı denir.
- 7 Şevket Süreyya Aydemir'in "Suyu Arayan Adam" adlı eseri anılardan yararlanılarak oluşturulmuştur.
- 8 Göktürk Yazıtları hitabet türünün özelliklerini göstermenin yanı sıra anı türünün özelliklerini de gösterir.

2.

Etkinlik

Anı, Anı Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi

Aşağıdaki tabloda yer alan eserlerin yazarlarını üstteki kutucuklardan seçerek karşlarına yazınız.

Halit Ziya Uşaklıgil, Babür Şah, Yahya Kemal, Afet İnan, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ziya Paşa, Falih Rıfkı Atay, Ebul Gazi Bahadır Han, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci, Hüseyin Cahit Yalçın, Akif Paşa, Namık Kemal, Halikarnas Balıkcısı, Ahmet İhsan Tokgöz, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Rasim

	ESER ADI	YAZARI		ESER ADI	YAZARI
1.	Kırk Yıl		10.	Babürname	
2.	Menfa		11.	Zeytindağı	
3.	Tabsıra		12.	Defteri Amal	
4.	Falaka		13.	Şecere-i Türki	
5.	Mavi Sürgün		14.	Ömer'in Çocukluğu	
6.	Boğaziçi Yalıları		15.	Edebî Hatıralar	
7.	Zoraki Diplomat		16.	Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler	
8.	Magosa Hatıraları		17.	Gençlik ve Edebiyat Hatıralarım	
9.	Matbuat Hatıralarım		18.	Siyasi ve Edebî Portreler	



ÜNİTE HABER METNİ



TEMEL HABERCİLİK TERİMLERİ

GÜNCEL GAZETE VE DERGİ HABERLERİ



- Haber Metnlerinin Özellikleri
- Haber Metinlerinde 5N 1K Kuralı
- Haber Yazma Teknikleri

GENEL AĞ HABERLERİ



GİRİŞ YAYINLARI



GÜNCEL GAZETE VE DERGİ HABERLERİ

➔ Haber sözcüğü; sözlük anlamı itibarıyla, herhangi bir olay ya da olgu ile ilgili edinilen bilgidir. Haber metni ise elde edilen bilgilerin günlük gazetelerle, belli aralıklarla yayımlanan dergilerle, meslek kuruluşlarının belli aralıklarla yayımladığı bültenlerle; radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarıyla halka duyurulmak üzere hazırlandığı yazılı metinlerdir.

Haber Metinlerinin Özellikleri

- ➔ Doğruluğu ispatlanabilir haber olmalıdır.
- ➔ Uzun cümleler yerine kısa cümleler tercih edilmelidir.
- ➔ Haberi birkaç sözcükle ifade edecek başlık oluşturulmalıdır.
- ➔ Bu metinlerde açıklayıcı, söylemeye bağlı ve öyküleyici anlatım türlerinden yararlanılır.
- ➔ Haber duyulmamış ve ilgi çekici olmalıdır.
- ➔ Haber metinleri 5N 1K sorularına cevap vermelidir.
- ➔ Haberler yorum katılmadan ifade edilmelidir.
- ➔ Cümleler yalın, açık ve anlaşılır olmalıdır.
- ➔ Yanlış anlamalara sebep olabilecek cümleler kullanılmamalıdır.
- ➔ Telaffuzu ve anlaşılması zor kelimelere elden geldiğince yer verilmemelidir.
- ➔ Haber metni kendi içinde bütünlük taşımalıdır.
- ➔ Haber önemli olmalı, geniş bir zümreyi ilgilendirmelidir.

Haber Metinlerinde 5N 1K Kuralı

➔ Haber metni oluşturulurken günümüzde kullanılan en yaygın yöntem 5N 1K kuralıdır. Bu kural 5N 1K şeklinde adlandırılan "Ne?/Kim?, Nasıl?, Niçin?, Nerede?, Ne zaman?" sorularına cevap verecek nitelikte haber yazılarının oluşturulması anlamına gelir.

Habere kaynak olan olayın ne olduğu bildirilmelidir.

Ne?

Habere konu olan olayın kim tarafından yaşandığı ya da gerçekleştirildiği ifade edilmelidir.

Kim?

Habere konu olan her olayın bir nedeni vardır. Bu neden haber yazılarında mutlaka belirtilmelidir.

Neden?

Olayın gerçekleşme zamanının verilmesi mekân zaman birlikteliği sağlayarak gerçeklik hissi uyandırır.

Ne Zaman?

Habere kaynak olan olayın yapılışının, meydana geliş sürecinin anlatıldığı bölümdür.

Nasıl?

Habere konu olan olayın geçtiği yer haber metninde mutlaka belirtilmelidir.

Nerede?

5N 1K

Haber Yazma Teknikleri

Piramit Tekniği

➔ Düz piramit tekniğinde habere ilişkin ayrıntıların metin sonuna bırakıldığı tekniktir. Bu teknik hem haberi sunanlar hem de okuyanlar açısından yeterli zamanın olduğu durumlarda daha çok kullanılır.

Ters Piramit Tekniği

➔ Ters piramit tekniğinde haberle ilgili en önemli unsurlar, can alıcı nokta ilk paragrafta verilir. İkinci ve üçüncü derecede önemli unsurlar ise sonraki paragraflarda verilir. Bu teknikte olaylar önemliden önemsiz doğru sıralanır, haberin özeti ise giriş bölümünde aktarılır.



1.

Etkinlik

Haber Metni

Aşağıdaki tabloda yer alan cümlelerdeki boşlukları yanda verilen sözcüklerle doldurunuz.

	BOŞLUK DOLDURMA	VERİLENLER
1	Haber metinleri sorularına cevap verebilmelidir.	Vukuat Var
2	Dostoyevski'nin adlı eseri haber yazısından yola çıkılarak yazılmıştır.	5N 1K
3 sayesinde okur, istediği zaman; istediği habere ulaşabilir.	Suç ve Ceza
4	Muhabir haberi tarafsız yazmalı, habere katmamalıdır.	genel ağ haberleri
5	Haber raporlarını toplayıp gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi abone olan kuruluşlara satan kuruluşa denir.	ters piramit tekniği
6	Orhan Kemal'in adlı eseri haber yazısından yola çıkılarak yazılmıştır.	haber ajansı
7	Olayların önemliden önemsizye doğru sıralandığı, özetin giriş bölümünde verildiği haber yazma tekniğine denir	yorum

2.

Etkinlik

Haber Metni

Aşağıda yer alan bilgilerin karşısındaki kutucuklara doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1	Haber metinleri sanat metinlerine kaynaklık edebilir.	<input type="checkbox"/>
2	Haber yazıları okuyucunun farklı yorumlanmasına imkân tanıyacak şekilde verilmelidir.	<input type="checkbox"/>
3	Haber metinlerinde telaffuzu zor kelimelerden kaçınılmalıdır.	<input type="checkbox"/>
4	Haber metinlerinde kısa cümleler tercih edilmelidir.	<input type="checkbox"/>
5	Haber metinleri sanatsal özellik gösteren metinlerdendir.	<input type="checkbox"/>
6	Genel ağ haberciliği Türkiye'de 1980 yılından itibaren gelişme göstermeye başlamıştır.	<input type="checkbox"/>
7	Şiddet içerikli haberlerin reyting aracı olarak kullanılması doğru değildir.	<input type="checkbox"/>
8	Genel ağ haberciliği gazete ve televizyonun bütün iletişim sistemlerini bir araya toplayan iletişim ağıdır.	<input type="checkbox"/>



ÜNİTE GEZİ YAZISI



GEZİ YAZISI TÜRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

GEZİ YAZISI

- Gezi Yazılarının Özellikleri



TÜRK EDEBİYATINDA GEZİ YAZISI

- Divan Edebiyatında Gezi Yazısı
- 1860-1923 Arası Gezi Yazısı
- Cumhuriyet Dönemi'nde Gezi Yazısı



GİRİŞ YAYINLARI



GEZİ YAZISI

- Bir yazarın, çeşitli sebeplerle yurt içinde veya yurt dışında gezdiği ve gördüğü yerlerdeki gözlem, tespit, deneyim ve yorumlarını canlı ve etkileyici bir dille aktardığı yazı türüne **gezi yazısı** denir.
- Gezi yazılarının oluşturulmasındaki en önemli husus gözlemdir. Bu yazılarda gözleme dayalı ayrıntılar okuyucunun ilgisini çekecek bir üslupla aktarılır.



Gezi Yazılarının Özellikleri

- Gezi yazılarında çoğu kez kronolojik zamanlı plan uygulanır.
- Gezi yazılarında da kendinden önceki söylenmişlerden, yazılmışlardan ayrı olmak yani özgün olmak önemlidir.
- Gezilip görülen yerlerin tarihi, ekonomik, sosyolojik, coğrafi özellikleri ayrıntılı bir şekilde ifade edilmelidir.
- Gezi yazılarının toplumlar arasında kültür alışverişini sağlayıcı bir rolü vardır.
- Bu türde fotoğraf ve benzeri görsel imkanlardan yararlanılabilir.
- Gezi yazılarında yazar açıklayıcı anlatım, öyküleyici anlatım, betimleyici anlatım ve tartışmacı anlatım gibi bütün anlatım yollarından yararlanabilir.
- Gezip görülen yerleri okuyucunun daha iyi kavraması için örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarından da yararlanılabilir.
- Gezilen yerlerde yaşayan insanların adet ve geleneklerine, dinlerine, yaşam tarzlarına dair bilgiler verir.
- Gezi yazıları öğretici metinlerden olsa da bu yazılarda kullanılan üslubun canlı ve etkileyici olması gerekir.

Gezi Yazısı Türünün Tarihsel Gelişimi

- Bütün dünya edebiyatlarında çok eski zamanlardan beri gezi yazılarına rastlanmaktadır.
- Resmi görevlerle başka ülkelere gitme; kıtlık, savaş, ticari ilişkiler, din vb. sebeplerle başka yerlere göç etme gibi sosyal etkenlerin dışında farklı yerler görme, yeni yerler keşfetme gibi amaçlarla da çıkılan yolculuklar; gezi yazıları için birer kaynak niteliğindedir.
- Gezi türünün ilk önemli eserlerini verenlerin başında şüphesiz Venedikli ünlü gezgin **Marco Polo** ile yine ünlü Arap gezgini **İbn-i Batuta** gelir.
- Marco Polo, Yakın Doğu ve Orta Asya ülkelerini kapsayan uzun bir yolculuğa çıkmış ve bu yolculuğunda gezip gördüğü yerleri anlatan bir eser yazmıştır. Birçok dile çevrilen bu eser, gezi türünün ilk klasik örneklerinden biri sayılır.
- Arap gezgini İbn-i Batuta da Anadolu, Harezm, Maveraünnehir ve Horasan'ı dolaşarak oralarda yaşayan Türklerin toplumsal özelliklerini anlatan bir kitap yazmıştır.

Dünya edebiyatındaki önemli gezi yazılarından bazıları şunlardır:

Yazar

Homeros

İbni Fadlan

Nâsr-ı Hüsrev

Eser

Odyssea

Risale

Sefername

Yazar

Marco Polo

İbni Batuta

Gerard de Nerval

Eser

Dünyanın Hikâye Edilişi

Rihlet'ül- İbni Batuta

Doğu'da Seyahat

1.
Etkinlik

Gezi Yazısı Türünün Tarihsel Gelişimi

Aşağıdaki tabloda yer alan cümlelerdeki boşlukları yanda verilen sözcüklerle doldurunuz.

	BOŞLUK DOLDURMA	VERİLENLER
1	Dünya edebiyatının en önemli gezi yazarı Venedikli seyyah dur.	Cihânnüma
2	Arap gezgin 14. yüzyılın önemli gezi yazarlarındandır.	Evliya Çelebi
3	Türk edebiyatının ilk seyahatnamesi Seydi Ali Reis'in adlı eseridir.	Marco Polo
4	Kâtip Çelebi'nin adlı eseri gezi yazılarında görülen birtakım özellikler göstermektedir.	Mir'atü'l - Memalik
5	Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi adlı eserini Lale Devri'nde Fransa'da elçilik yaparken yazmıştır.	Paris Sefaretnamesi
6	Bir rivayete göre Peygamberimizi gördüğü bir rüyasında, "Şefaât Ya Resulallah" diyeceği yerde, heyecandan dili sürçerek "Seyahat Ya Resulallah" deyiveren seyyahımız dir.	İbn-i Batuta

2.
Etkinlik

Türk Edebiyatında Gezi Yazısı

Aşağıda verilen yazar isimlerini eser isimleriyle eşleştirerek örnekteki gibi yazınız.

ESER ADI	
1	Mavi Yolculuk
2	Taymis Kıyıları
3	Kitab-ı Bahriye
4	Tuna'dan Batı'ya
5	Abbas Yolcu
6	Göz Ucuyla Avrupa
7	Suriye Mektupları
8	Avrupa'da Bir Cevelan
9	Frankfurt Seyahatnamesi

1	g
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

YAZAR ADI	
a	Cenap Şahabettin
b	Ahmet Haşim
c	Ahmet Mithat Efendi
d	Falih Rıfki Atay
e	Yusuf Ziya Ortaç
f	Piri Reis
g	Azra Erhat
h	Attilâ İlhan
i	İsmail Habip Sevük



Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.



İvedik Organize Sanayi 1518 Sok. Matbaacılar Sitesi
Mat-Sit İş Merkezi No.:2/20 Yenimahalle / ANKARA
Telefon: 0 312 384 20 33 Belgegeçer: 0312 342 23 58
WhatsApp: 0505 099 24 84
www.girisyyayinlari.com | girisyayinlari@gmail.com

